

Бурак Марія Василівна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

МОЖЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Військово-політична напруженість в Україні свідчить про актуальність напрацювань із питань криміналістичного забезпечення діяльності слідчого в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці. Тому питання, пов'язані з розслідуванням військових злочинів, вкрай важливі.

Під час розслідування військових злочинів кількість слідової інформації є значною. Це насамперед сліди біологічного походження, поранені та загиблі особи, залишки вибухових об'єктів та вибухової речовини, балістичні об'єкти різних форм (зброя, набої, сліди пострілу та інше), деталі військової техніки та озброєння тощо. Таким чином, експертне забезпечення військових злочинів умовно необхідно поділити на три великі групи: по-перше, це судово-медичні та військово-лікарські експертизи; по-друге, великий пласт традиційних судових експертиз; по-третє, важливе значення мають спеціалізовані військово-технічні та військові експертизи.

Розглянемо основні можливості військової експертизи.

Так, порядок проведення військової експертизи передбачено Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 [1].

Основними завданнями військової експертизи є: встановлення обставин застосування та дій військових формувань; встановлення обставин, що призвели до настання тяжких наслідків, загибелі людей (військовослужбовців, працівників Служби безпеки України, Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших представників міністерств і відомств, цивільного населення), втрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади та інфраструктури, особистого майна громадян під час застосування військових формувань; встановлення відповідності

дій (бездіяльності) посадових осіб вимогам керівних документів (покладених обов'язків).

Відомо, що експертиза призначається у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні по справі необхідні наукові, технічні або інші спеціальні знання. На відміну від участі фахівця, проведення експертизи характеризується тим, що особа, яка володіє певними знаннями, з дотриманням особливого процесуального порядку здійснює дослідження і дає висновок, що служить самостійним джерелом доказів. Результатом експертизи є висновок експерта про факти, що не є очевидними, у той час як допомога фахівця призводить до виявлення в процесі слідчої дії фактів, доступних загальному безпосередньому сприйняттю.

На вирішення військової експертизи ставиться наступний орієнтовний перелік питань:

Чи мали (могли мати) негативні наслідки для обороноздатності держави та боєздатності Збройних Сил України рішення про ліквідацію (розформування, скорочення) окремих родів військ, з'єднань, військових частин та підрозділів?

Яким чином було організовано керівником (командиром, начальником) отримання інформації (її джерел) від міжвідомчих органів щодо обстановки у районі ведення бойових (спеціальних) дій?

На яких посадових осіб (командирів, начальників) було покладено підготовку підрозділів, що залучалися до виконання бойових завдань, та здійснення контролю за їх готовністю та відповідність їх покладання вимогам керівних документів?

Яким чином здійснювалося забезпечення бойових дій за видами забезпечення? Чи були складені плани забезпечення військ (сил) за видами забезпечення для угруповань, що були задіяні до виконання поставленого завдання?

Яким чином здійснювалося забезпечення підрозділів, які були визначені для виконання бойових завдань?

Які нормативні (керівні) документи застосовувались при плануванні та організації бойових дій?

Чи відповідали вимогам нормативних (керівних) документів, а також обстановці бойові документи (плани) за видами забезпечення частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання?

Чи перебувають виявлені порушення у причинно-наслідковому зв'язку з настанням тяжких наслідків, які призвели до загибелі військовослужбовців (працівників) та інших осіб, втрати озброєння та військової техніки? Якщо так, то які саме та чийми діями (бездіяльністю) вони спричинені?

Які дії (бездіяльність) керівництва (командирів, начальників) призвели до потрапляння в оточення частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання у районі ведення бойових дій?

Яким чином та ким саме (керівниками, командирами, начальниками) визначалася можлива загроза оточення частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання у районі ведення бойових дій?

Які заходи вживалися з метою запобігання оточенню та виведенню з оточення частин та підрозділів, які були задіяні до виконання бойових завдань та потрапили в оточення?

Яким чином була організована взаємодія у районі ведення бойових дій між підрозділами Служби безпеки України, Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та іншими військовими формуваннями та державними органами влади?

Яким чином було організовано вихід (прорив, відхід) частин підрозділів з оточення, хто саме здійснював забезпечення виходу (прориву, відходу) зазначених частин та підрозділів?

Чи був виконаний передбачений нормативними актами порядок опрацювання, коригування та виконання бойових завдань?

Чи відповідають нанесені графічні зображення на робочих картах командирів усіх рівнів поставленим завданням з ведення бойових дій (виконання бойових завдань)?

Яким чином проводились фіксація участі у бойових діях (на усіх рівнях) та відображення щоденної звітності військових формувань перед керівництвом антитерористичної операції?

Чи відповідали фактичні дії відповідних посадових осіб оперативній обстановці, що склалась на момент виконання бойового завдання?

Дії (бездіяльність) яких посадових осіб, що здійснювали планування та проведення операції щодо розгрому незаконних збройних формувань (противника), перебувають у причинному зв'язку з настанням тяжких наслідків, що призвели до загибелі військовослужбовців (працівників) та інших осіб, втрати озброєння та військової техніки? [1].

Крім того, у практиці розслідування військових злочинів використовуються багато інших експертиз, а саме: судово-товарознавча експертиза – експертиза дослідження властивостей виробів із метою визначення їх фактичного стану й вартості; технологічна експертиза, яка проводиться в тих випадках, коли в

процесі доказування виникає необхідність у встановленні фактів на основі вивчення особливостей обробки, виготовлення зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу для напівфабрикату, що мають місце в процесі виробництва продукції, а також для визначення можливостей і використання на практиці найбільш ефективних та економічних виробничих технологій; судовоекономічна експертиза, яка ґрунтується на дослідженні слідів відображенні й закономірності утворення в документах інформації щодо господарської та фінансово-економічної діяльності підприємств та організацій усіх форм власності; почеркознавча експертиза, що дозволяє досліджувати інформаційне поле почерку людини; технічна експертиза документів, яка дозволяє виявити кримінальне втручання в різноманітні документи.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.